

Lægens filosofiske praksis

Jeg er et rumvæsen fra det ydre rum, som er i gang med at botanisere det danske sundhedsvæsen. Eller sagt med andre ord er jeg filosof og arbejder med etiske problemstillinger i sundhedsvæsenet, hvilket sker indenfor rammerne af et ph.d.-stipendiat ved det sundhedsvidenskabelige fakultet (SDU). At blive betragtet som noget fra det ydre rum sker særligt i mødet med læger, som jeg ganske ofte får lejlighed til at tale med. Som udgangspunkt synes filosofi og medicin således at ligge fjernt fra hinanden. Lægen tager udgangspunkt i viden, hvor jeg tager udgangspunkt i uvidenhed (som grundlag for viden). Lægens forklaring må bero på entydighed. Jeg forsøger at gøre det entydige flertydigt, ved at finde stadig nye perspektiver på en given sag. Lægen leder efter svaret, hvor jeg leder efter det mest præcise spørgsmål. Det kan let opleves som to radikalt forskellige verdener, der intet frugtbart har med hinanden at gøre.

Men filosofien har som bekendt med lægens praksis at gøre, hvilket formelt ses på medicinstudiet, hvor medicinsk etik og videnskabsteori har fået en mindre plads. Men filosofi kan let reduceres til et mere eller mindre velafgrænset pensum, der knytter sig til en eksamen under det tæt pakkede studium. Denne konsekvens bekræftes når jeg taler med læger i klinisk praksis. Filosofien betragtes stort set altid som interessant og spændende men altid fremmed. Som filosof er jeg derfor en omvandrende negation til lægerne. Jeg kommer fra en helt anden verden, som en modpol til den på mange måder konkrete praksis, som læger er knyttet til. Til denne erfaring vil jeg gerne fremhæve to pointer, som skal eksemplificeres i det følgende. 1. Filosofi skal ikke placeres i lægens praksis, den er der allerede. 2. Filosofi er i første omgang en række kundskaber der skal opøves og langt mindre en mængde viden der skal tilegnes gennem en eksamen.

'Du er alvorligt syg'

Som filosof er det ikke relevant at medbringe de filosofiske spørgsmål når man som jeg befinder mig i klinisk praksis. De filosofiske spørgsmål er allerede en del af feltet. Her tænker jeg i første omgang ikke på de generelle filosofiske spørgsmål, som man kan læse om i flere gode lærebøger (1,2,3). Jeg tænker på de spørgsmål, der rejser sig i den konkrete situation. Lad mig derfor tage udgangspunkt i en samtale mellem en læge og en patient på onkologisk afd. i Vejle, hvor jeg befandt mig i flere uger under mit første feltstudium. Der er stuegang og lægen taler med patienten om svaret fra en undersøgelse. På et tidspunkt i samtalen siger lægen: 'du er alvorligt syg'. Blot denne ene sætning rejser en lang række filosofiske spørgsmål uden dermed at vurdere lægens udtalelse. Lad os begynde med det sproglige. Hvordan handler vi med sproget? For patienten var det tydeligvis ikke kun et spørgsmål om ny viden.

Sætningen satte samtidig noget i gang i hovedet på patienten og lægen trykkede desuden på en række følelsesmæssige tangenter hos patienten. Hvad betyder det endvidere at være alvorligt syg? Hvordan står det i forhold til at være sund og/eller rask? Er sundhed et mål eller et middel? Hvordan er sundhed og sygdom forbundet med et godt liv? Hvordan er sygdommen en del af kroppen? Hvordan er kroppen forbundet med min bevidsthed om kroppen? I det konkrete tilfælde var patienten meget bevidst om både sygdom og smerte, hvilket gjorde kroppen til noget der blev omtalt i objektive termer. Men hvordan opleves de mange forskellige sygdomme? Hvordan ser verden ud når man får at vide, at man er alvorligt syg? Ser man børnebørnene på en ny måde? Det sidste kunne patienten efterfølgende bekræfte. Men hvordan nærmer lægen sig denne verden – patientens verden?

Lægen var god til at forklare den vanskelige situation for patienten, men hvordan og i hvilket omfang blev der skabt forståelse og hvornår er forståelsen rationel og dermed tilstrækkelig til at der kan handles og behandles? Når lægen siger til patienten, at hun er alvorligt syg, hvordan ser han så på hende som menneske? Hvordan er hun objekt/subjekt, natur/kultur, mål/middel, instinkter/fornuft osv.? Endvidere rejste situationen en lang række etiske spørgsmål, idet lægen begyndte at tale med patienten om mulige behandlingsformer. I hvilket omfang bør patienten inddrages i denne beslutning? Hvordan kan lægen både respektere patientens valg og samtidig vide bedre, med det ansvar, der hviler på hans skuldre? Jeg talte efterfølgende med den konkrete læge, hvor jeg nævnte nogle af de mange spørgsmål, af filosofisk art, som situationen affødte. Vi havde en spændende dialog, hvorefter han kom med afslutningsreplikken: 'ja, det er jo meget spændende'. Min pointe er, at filosofien ikke blot er spændende, som var det en hobby efter fyraften. Filosofien er samtidig en vigtig og uomgængelig del af lægens praksis. Læger skal ikke beskæftige sig med filosofi for filosofiens og slet ikke for filosofernes skyld men for patienterne og den medicinske fremtids skyld. Filosofiske spørgsmål er som eksemplificeret en integreret del den medicinske teori og praksis. Hertil kan man så indvende, at disse mange filosofiske spørgsmål på ingen måde hænger sammen med en travl hverdag, hvor patienter har krav på behandling. 'Filosofien er godt nok spændende og forfriskende og samtidig kan det være befriende at få lidt filosofisk luft under vingerne men nu må jeg tilbage til patienten'. Men pointen er, at det netop er i mødet med patienten at filosofien er vigtig. Det er i praksis og ikke udenfor praksis, at filosofien skal praktiseres.

Filosofisk praksis

Lægen vil gennem de filosofiske spørgsmål få mulighed for at udvikle en større faglig såvel som personlig ydmyghed i mødet med patienten. Mere konkret bliver lægen bevidst om den måde, situationen altid kan beskues anderledes på – ikke mindst fra patientens perspektiv. Dette betyder bl.a. at filosofien kan være med til at synliggøre det menneskesyn og de værdier, som den medicinske praksis hviler på. Her kan man med rette spørge om ikke filosofiens abstrakte spørgsmål fjerner fokus fra det konkrete, nemlig patientens situation. Her må det understreges, at der på ingen måde er tale om, at lægen skal frekventere de store filosoffer når han står i en svær situation. Filosofien er ikke et redskab, som et stetoskop kan være det. Filosofien er derimod en frugtbar eftertanke, der sigter mod et mere nuanceret verdensbillede og et mangfoldigt menneskesyn. På den måde bliver mødet med filosofien, som et møde med optikeren. Verden fremstår efterfølgende mere klar, men også mere kompleks.

Lad mig understrege pointen. Medicinsk filosofi bør ikke være en løsrivelse fra praksis men en mere nuanceret tilnærmelse til praksis. På den måde er det vigtigt at se filosofisk praksis, som noget der ikke primært skal læres men noget der skal være. Filosofien er som et spejlkabinet, hvor man finder en lang række forskellige faglige såvel som personlige spejlbilleder. Lægen får herigennem mulighed for at se sig selv udefra og bliver dermed bedre i stand til at fungere i en menneskelig relation til patienten. Medicinsk filosofi er således ikke først og fremmest et spørgsmål om at få et nyt begreb om praksis men derimod et spørgsmål om at forme et stadig mere nuanceret og oplyst menneskeligt greb i praksis.

Jacob Birkler, cand.mag. i filosofi og psykologi og stud. ph.d. med fokus på etik i sundhedsvæsenet. Forfatter til bøgerne 'Videnskabsteori – en grundbog' og 'Etik i sundhedsvæsenet'. Hjemmeside: www.dialektik.dk

Litteratur

1. Wulff, H. R., Pedersen, S. A., Rosenberg, R. Medicinsk filosofi. Munksgaard 1986.
2. Wulff, H. R. Rationel klinik. (5. udg.). Munksgaard Danmark 2006.
3. Jensen, U. J. Sygdomsbegreber i praksis. (2. Udg.). Munksgaard 1998.